

ISSN 2076-1554

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 195-196 (№ 5-6)

Київ – 2024

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації: серія KB № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова
(протокол № 09 від 27 червня 2024 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Відповідальний редактор:

Іванець Н. В., доктор філософії, завідувачка Навчально-наукової лабораторії «Соціальна філософія, філософія освіти та освітня політика» (Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Гуменюк Б. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Куйбіда В. С., д-р наук з державного управління, канд. юридичних наук, проф., (Україна, президент Всеукраїнської асоціації магістрів державного управління)

Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф., академік НАН України, академік НАПН України (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, Віце-президент НАН України)

Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України)

Редакційна колегія з філософських наук:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Глушко Т. П., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф. (Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»)

Панченко Л. М., канд. філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Шиндаулова Раушан, д-р філос. наук (Казахстан, Казахська національна консерваторія імені Курмангазі)

Ярошенко А. О., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Редакційна колегія з політичних наук і публічного управління та адміністрування:

Андрущенко Т. В., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент), (Литва, Маріямполь)

Бєбик В. М., д-р політ. наук, канд. психологічних наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України)

Куйбіда В. С., д-р наук з державного управління, канд. юридичних наук, проф., (Україна, президент Всеукраїнської асоціації магістрів державного управління)

Новакова О. В., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Тімашова В. М., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Редакційна колегія з історичних наук:

Андрусишин Б. І., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Гуменюк Б. І., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Світух В. Б., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Лучаківська Ів., доктор філософії, доц. (Жешувський Університет, (Польща)

Макарчук С. С., канд. іст. наук, доц., керівник (Миколаїв, Обласний центр пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності)

Мелешенко Т. В., канд. іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Потильчак О. В., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2024. – Вип. 195-196 (№ 5-6). – 92 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

© Редакційна колегія, 2024

© Автори статей, 2024

©Український державний університет імені
Михайла Драгоманова, 2024

ISSN 2076-1554

Ukrainian State University named after
Mykhailo Drahomanov

Publishing House Hileya

Hileya
SCIENTIFIC BULLETIN

Volume 195-196 (№ 5-6)

Kyiv – 2024

The collection is founded in 2004. Printed on a monthly basis

Certificate of printed mass media's state registration (re-registration): Series KB № 22632-12532IIP from April 17th, 2017

Printed by decision

of Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov
(protocol № 09 dated June 27, 2024)

The collection is a member of international database

Google Scholar; Index Copernicus (Poland); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (India).

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Chief Editor:

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editor-in-Chief:

Responsible editor: Ivanets N. V., Ph.D. Sciences, Head of the Educational and Scientific Laboratory "Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational Policy" (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial Board:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophy Science, Prof., Member - cor. NAS of Ukraine, Acad. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Vashkevich V. M., Doctor of Philosophy Sciences, Prof. (Ukraine, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University)

Humenyuk B. I., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukraine, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University)

Kuybida V. S., Doctor of Public Administration, Candidate of Sciences. of Legal sciences, Prof., (Ukraine, president of the All-Ukrainian Association of Masters of Public Administration)

Rafalskyi O. O., Doctor of History, Sciences, Prof., Acad. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Soldatenko V. F., Doctor of History Sciences, Prof., Member-cor. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies, National Academy of Sciences of Ukraine)

Philosophical Sciences Editorial Board:

Vashkevich V. M., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Hlushko T. P., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Zhizhko T. A., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Kyvlyuk O. P., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University "Odesa Law Academy")

Panchenko L. M., candidate Philos. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Shindaulova Raushan, Doctor of Philosophy. Sciences (Kazakhstan, Kazakh National Conservatory named after Kurmangazy)

Yaroshenko A. O., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial board for political sciences and public management and administration:

Andrushchenko T. V., Doctor of Aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Andryukaitene R., PhD, Social Sciences (Management), (Lithuania, Marijampol)

Bebyk V. M., Doctor of Aviation. of Science, candidate of psychological sciences, prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Kotyhorenko V. O., Doctor of Aviation. Sciences, Prof. (Ukraine, I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Kuybida V. S., Doctor of Public Administration, Candidate of Sciences. of legal sciences, prof., (Ukraine, president of the All-Ukrainian Association of Masters of Public Administration)

Novikova O. V., Doctor of aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Timashova V. M., Doctor of aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial board for historical sciences:

Andrusyshyn B. I., Ph.D. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Humenyuk B. I., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Yevtukh V. B., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Luchakivska Iv., Ph.D. Sciences, associate professor (University of Rzeszów, (Poland)

Makarchuk S. S., candidate history of Sciences, associate professor, manager (Mykolaiv, Regional Center for Search Research and Editorial and Publishing Activity)

Meleshchenko T. V., candidate history Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Potylchak O. V., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Stoyan T. A., Ph.D. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Hileya: Scientific Bulletin. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2024. – Volume 195-196 (№ 5-6). – 92 p.

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of formation of informational civilization. The main headings cover areas of historical, philosophical and political sciences. It is designed for specialists in the humanities and socio-political sciences.

©Editorial board, 2024
©Authors of articles, 2024
© Ukrainian State University named after
Mykhailo Drahomanov, 2024

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

Вінницьке представництво
(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Дніпрівське представництво
(Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: vivi.dp@ukr.net

Запорізьке представництво
(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко С. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

Івано–Франківське представництво
(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано–Франківськ)
керівник **Дзвінчук Д. І.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: fuid@ua.fm

Київське представництво
(Інститут права і сучасних технологій Київського національного
університету технологій та дизайну)
керівник **Дорошенко В. С.**, доктор наук з державного управління,
доцент
e-mail: vladimirdoroshenkosinger@gmail.com

Луганське представництво
(Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Дала, м. Северодонецьк)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

Миколаївське представництво
(Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського)
керівник **Шкурченко К. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

Одеське представництво
(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

Подільське представництво
(Подільський державний аграрно–технічний університет,
м. Кам'янець–Подільський)
керівник **Колосюк І. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

Полтавське представництво
(Полтавський факультет Національної юридичної академії
України ім. Ярослава Мудрого)
керівник **Купечал С. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsepai@rambler.ru

Сумське представництво
(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.**,
доктор історичних наук, професор
e-mail: starsergo@bigmir.net

Тернопільське представництво
(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

Ужгородське представництво
(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганич Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melgi@ukr.net

Уманське представництво
(Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Харківське представництво
(Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владенова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

Хмельницьке представництво
(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

Черкаське представництво
(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук Є. О.**, доктор політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

Чернігівське представництво
(Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка)
керівник **Костирев А. Г.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: akostyrev@ukr.net

ПРЕДСТАВНИЦТВО
збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національна Академія Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.**, доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.**, доктор, викладач
e-mail: dymczyk@wp.pl

(Інститут історії Академії імені Яна Дługоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.**, доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

**Див. також: Сайт Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal**

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Бабляк С. Д., Гусаченко В. В. Критичний аналіз родинних відносин у патріархальному суспільстві в працях французького соціолога П'єра Бурдьє.....	9
Гончаров Г. М. Людство повинно знати зло в обличчя, щоб не залишилося воно не покараним.....	16
Морозова Л. П., Морозова О. Н. Процеси соціалізації молоді в сучасній Україні: соціально-філософський аспект.....	23
Полянська В. І. Буддійська етика та її кореляція з квантовою теорією.....	29
Світлицька В. Р. «Жіноче питання» в християнській традиції.....	33

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Гай-Нижник П. П. „Неонацизм” у публічній риториці В. Путіна: динаміка сенсових змін (лютий 2022 – лютий 2024 р).....	38
Сидоренко Л. В. Роль культурологічної роботи діяльності військ у вихованні особового складу Збройних сил України.....	59

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Гаук А. І. Страх і надія: чутки про землю та інформаційний простір селянства в українських губерніях російської імперії кінця XIX – початку XX ст.....	65
Kushnir O. O. The cross between the sickle and hammer: anti-religious politics in soviet Ukraine (1918 – 1930s). (Хрест між серпом і молотом: антирелігійна політика в радянській Україні (1918 – 1930-ті рр.)).....	73
Хіріна Г. О. Нотатки до біографії генія: академік Микола Федорович Сумцов, його оточення, впливи, формування наукових інтересів.....	80

CONTENT

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Babliak S. D., Husachenko V. V. Critical analysis of Family relations in the Patriarchal society in the Works of the French sociologist Pierre Bourdie.....	9
Goncharov G. M. Humanity must Know evil in the Face so That it Does not go Unpunished.....	16
Morozova L. P., Morozova O. N. Processes of Youth socialization in Modern Ukraine: Socio-philosophical aspect.....	23
Polyanska V. I. Buddhist Ethics and its Correlation with Quantum Theory.....	29
Svitlytska V. R. The “Women’s question” in the Christian Tradition.....	33

POLITICAL SCIENCES

Hai-Nyzhnyk P. P. „Neo-nazism” in V. Putin’s public Rhetoric: Dynamics of Meaningful Changes (February 2022 – February 2024).....	38
Sydorenko L. V. The role of the Cultural Work of the Military Activities in the Education of the Personnel of the Armed forces of Ukraine.....	59

HISTORICAL SCIENCES

Hauk A. I. Fear and Hope: Rumors about Land and the Information Space of the Peasantry in the Ukrainian Provinces of the Russian Empire at the end of the 19th and the Beginning of the 20th century.....	65
Kushnir O. O. The Cross Between the Sickle and Hammer: Anti-religious Politics in Soviet Ukraine (1918 – 1930s).....	73
Khirina H. O. Notes to the Biography of a Genius: Academician Mykola Fedorovych Sumtsov, His Environment, Influences, and Formation of Scientific Interests.....	80

DOI: [https://doi.org/10.31392/Hileya-PHILOSOPHIC-AL-2024.5-6\(195-196\).05](https://doi.org/10.31392/Hileya-PHILOSOPHIC-AL-2024.5-6(195-196).05)
УДК: 1+141+2.28+3/316

«ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ» В ХРИСТІЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

THE «WOMEN'S QUESTION» IN THE CHRISTIAN TRADITION

Світлицька В. Р.,

здобувачка кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.
Ушинського» (Україна, Одеса)
e-mail: vio_sv@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9807-8054>

Svitlytska V. R.,

applicant for the Department of Philosophy,
Sociology and Management of Socio-Cultural
Activities of the State Institution «South
Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushynsky» (Ukraine, Odesa)
e-mail: vio_sv@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9807-8054>

Стаття присвячена соціально-філософському аналізу становища жінки в християнській традиції протягом історичного розвитку, з'ясуванню передумов гендерно зумовлених відмінностей і перспектив їх подолання. Серед основних методів дослідження застосовано операційні методи теоретичного дослідження, як абстрагування, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація. Актуальність обраної проблеми обумовлюється питаннями гендерної нерівності у світі по відношенню до жінок.

З аналізу інформації автор робить висновок, що християнському дискурсу притаманні деякі протиріччя у ставленні до жінок, зумовлені особливостями становлення й розвитку релігії. Християнство як релігія, сформована в епоху панування патріархату, успадкувала деякі мізогінні підходи до визначення статусу й ролі жінок. Водночас Новий Заповіт є джерелом і прогресивних тенденцій. Феміністичний дискурс звертає увагу на те, що християнство використовувалося як сакральнo-обумовлена ідеологія для утисків жінок, чим особливо відзначилися церковні інституції в середні віки. Гендерна нерівність найчастіше пояснюється концепціями походження людей та їх гріхопадіння. Становище жінок у сучасному християнстві неодноманітне, і залежить від соціокультурних реалій та політики конкретної церкви.

Ключові слова: жінка, християнство, гендерна нерівність, Бог, Біблія, Старий Заповіт, Новий Заповіт.

The article is devoted to the socio-philosophical analysis of the position of women in the Christian

tradition during historical development, to the clarification of the prerequisites of gender-based differences and prospects for overcoming them. Operational methods of theoretical research, such as abstraction, analysis, synthesis, comparison, generalization, specification, are applied among the main research methods. The relevance of the chosen problem is determined by issues of gender inequality in the world in relation to women.

From the analysis of the information, the author concludes that the Christian discourse is characterized by some contradictions in the attitude towards women, due to the peculiarities of the formation and development of religion. Christianity, as a religion formed in the era of patriarchy, inherited some misogynistic approaches to defining the status and role of women. At the same time, the New Testament is a source of progressive tendencies. Feminist discourse draws attention to the fact that Christianity was used as a sacral-conditioned ideology for the oppression of women, which was especially noted by church institutions in the Middle Ages. Gender inequality is most often explained by concepts of the origin of people and their fall. The position of women in modern Christianity is heterogeneous and depends on the socio-cultural realities and policies of a particular church.

Keywords: woman, Christianity, gender inequality, God, Bible, Old Testament, New Testament.

Постановка проблеми. Християнська релігія стабільно посідає перше місце у світі за кількістю вірян. Хоч у сучасному секуляризованому суспільстві церква втратила позицію основного морального авторитету, християнські принципи досі суттєво впливають на переконання, звичаї, духовні та культурні орієнтири соціуму, зокрема й українського. «Жіноче питання» має свою тривалу еволюцію в християнській традиції: його інтерпретували Іван Златоуст, Василій Великий, Августин Аврелій та інші класики теології; у XX столітті висвітлював Іван-Павло II. Нинішня політика церков щодо жінок представляє інтерес з огляду на те, як вона реагує на їх активність у всіх сферах життя, а також на поширення гендерних теорій і феміністичних рухів та необхідність вибудовувати комунікацію з парафіянками з різним освітньо-культурним бекграундом.

Водночас аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питання ролі жінки в християнській традиції недостатньо досліджене особливо в контексті феміністичного дискурсу та питаннях гендерної нерівності.

Отже, в нашому дослідженні, будемо спиратися безпосередньо на Біблію та доробки наукових розвідок: Л. Петренко, К. Е. Нагін, Л. Вудхед, І. Ломачинську, Е. К. Стентон.

Мета статті – аналіз статусу жінки в християнстві у філософсько-історичному аспекті.

Відповідно до мети можна сформулювати такі завдання дослідження: 1) проаналізувати формування погляду на сутність жінки в хрис-

тиянстві; 2) проаналізувати причини нерівномірного гендерного розподілу ролей християнського суспільства; 3) визначити ключові ідеї, характерні для розуміння ролі та місця жінки в християнській традиції.

Виклад основного матеріалу. Формування погляду на сутність жінки в християнстві передовсім обумовлене декількома концептуальними засадами, які охоплюють питання створення Всесвіту, походження людей обох статей, гріхопадіння й покарання за нього, визначення ролі жінки в родині й церкві, а також представлення жіночих образів у біблійних текстах.

Створення людини висвітлено у двох розділах Книги Буття. Причому у першому не акцентується увага на відмінності походження чоловіка і жінки: «І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх. І поблагословив їх Бог, і сказав Бог до них: Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим живим на землі!» [1, Бут. 1:27-28]. Згідно з цією оповіддю, жінка теж створена за подобою Бога, як і чоловік.

У другому розділі подається історія створення жінки з ребра Адама – першого чоловіка: «І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв із Адама, на жінку, і привів її до Адама. І промовив Адам: Оце тепер вона кість від костей моїх, і тіло від тіла мого. Вона чоловіковою буде зватися, бо взята вона з чоловіка» [1, Бут. 2:22-23]. Ця концепція стала джерелом трактувань про другорядність і залежність жінки, а також сакральний зв'язок між чоловіком і жінкою. Середньовічний теолог і філософ Тома Аквінський вважав, що лише чоловік є відображенням образу Бога, а жінка – знаряддя для продовження роду.

Щодо існування двох нетотожних варіантів історії походження людей обох статей існують декілька бачень:

- суперечності немає, просто у другому розділі деталізовано те, про що згадувалося попередньо;

- спочатку Бог створив андрогінну істоту, а потім її розділив (трактування, що походить з Талмуду, і воно нівелює аргумент про «першість» чоловіка);

- протилежне твердження – легенда про створення жінки з тіла чоловіка є більш архаїчною;

- її годиться сприймати не буквально, а в алегоричному ключі. Про це, зокрема, йдеться в коментарі до «Жіночої Біблії»: «Справедливо зробити висновок, що друга версія, яка в тій чи іншій формі зустрічається в різних релігіях усіх націй, є простою алегорією, яка символізує якусь таємничу концепцію редактора з надзвичайною уявою... У першій розповіді жінка вшановується як важливий чинник

у творінні, рівна в силі та славі з чоловіком. Друге робить її лише запізнілою думкою. Світ у нормальному стані без неї. Єдина причина її появи – самотність людини» [3];

- сучасна католицька церква зміщує фокус уваги на перший епізод, щоб підкреслити ідею рівності, водночас у другому вбачає сакральний символізм (чоловік і жінка хоч і відмінні, але становлять єдине ціле, ребро обумовлює притягіння між ними).

Найбільш значимою для обґрунтування ставлення до жінки в християнстві є легенда про первородний гріх. Згідно з біблійним сюжетом, Єва не тільки піддалася спокусі сама, але й дала заборонений плід Адаму. Прокляття за її вчинок лягло на весь жіночий рід: «Помножуючи, помножу терпіння твої та болі вагітності твоєї. Ти в муках родитимеш діти, і до мужа твого пожадання твоє, а він буде панувати над тобою» [1, Бут. 3:16]. Як резонно зазначає Л. О. Петренко, «жінка покарана фізіологічно (вагітність, болі при менструації і пологах), психологічно (сильний потяг до чоловіка) і соціально (панування чоловіка)» [6, с. 161]. Крім того, визнання Єви головною винуватцею гріхопадіння сприяло формуванню й утвердженню стереотипного образу жінки-спокусниці, що, у свою чергу, тягнуло за собою таврування жіночої тілесності й чуттєвості. Протилежними якостями, які варто плекати, вважалися скромність, покірність, аскетичний спосіб життя. Подібними міркуваннями щодо гріховності й шляху до праведності особливо багатий спадок середньовічних богословів, як-от Івана Ліствичника, Августина Аврелія, Василя Великого [2].

На противагу тим давнім релігійним системам, де творцями сущого виступають жіночі персоналії або подружжя чоловічого й жіночого божеств, християнство ґрунтується на вірі в єдиного Бога в трьох особах: Отця, Сина і Святого Духа. Зауважимо, що вчення церкви ґрунтується на тому, що до Бога неможливо застосовувати статеву диференціацію: «Бог у жодному разі не є образом людини. Він не є чоловіком ані жінкою. Бог є чистим Духом, у Якому немає місця для різниці статей» [5]. Тим не менше Його сутність для людей подається у гендерно-диференційованих категоріях.

Нерівномірний гендерний розподіл ролей спостерігається і в середовищі провідників віри: серед більш ніж тридцяти біблійних пророків згадується лише четверо жінок (Міріам, Девора, Хульда, Анна). Усі дванадцять апостолів – чоловіки, хоча послідовниками Ісуса були й жінки. Таке вибіркове покликання апостолів може пояснюватися історико-культурним чинником: патріархальне суспільство менше підготовлене почути слово істини з жіночих вуст.

Андроцентризм, закріплений у священних текстах й церковних уставах, зумовив не лише субординований статус жінок в сім'ї, але й те,

що в релігійному житті вони протягом тривалого часу почувалися на «чоловічій території». Таке становище не могло залишитися поза увагою руху за права жінок. Спробою зробити християнство більш жіночоорієнтованим є видання у 1895 – 1898 роках «Жіночої Біблії». Авторкою цього проекту стала суфражистка Елізабет Стентон, яка змінила ті біблійні вірші, які, на її думку, були викривленими й принижували гідність жінок. Також вона змінила іпостасі Трійці на «Небесну Матір, Отця та Сина». «Жіноча Біблія» викликала жвавий інтерес, але водночас зазнала багато критики. У суфражистському середовищі побоювалися, що такі радикальні неузгоджені з духовенством новації у консервативній сфері тільки ускладнюватимуть здобуття більш нагальних прав для жінок.

Якщо розглядати доробок Елізабет Стентон не лише як набір самовільних виправлень і зауважень, але і як частину процесу гендерної егалітаризації релігії, варто виокремити дві важливі думки, якими вона керувалася. По-перше, авторка закликала враховувати контекст створення Біблії: тексти писалися чоловіками у певну історичну епоху й враховують патріархальні установки цієї епохи. По-друге, вона звертала увагу на те, що упередження щодо жінок важко долати через їх сакралізацію, тобто пояснення дискримінації волею Бога й особливою природою жінки. Ці тези у подальшому опрацьовувались іншими дослідниками й профеміністичними теологами.

У Старому Заповіті приділяється мало уваги духовним звершенням жінок. У Новому Заповіті інтерес представляє феномен жінок-мироносиць, які відзначилися неабиякою силою духу. Вони не тільки прийняли нове вчення, але й, як свідчить апостол Лука, залишили свої домівки й пішли за Ісусом. Це був дуже прогресивний для тих часів крок. Незважаючи на осуд і небезпеку для життя вони не зрадили Сина Божого. Євангеліє фіксує лише декілька імен цих сміливих жінок: Марія Магдалина, сестри Лазаря – Марфа й Марія, дружина царського домоправителя Іоанна, Сусанна, Соломія та Марія Клеопова. Згідно з Євангелієм від Марка, після свого воскресіння Ісус спочатку явився Марії Магдалині, і вона перша сповістила радісну вістку іншим учням: «Як воскрес Він уранці дня першого в тиждні, то з'явився найперше Марії Магдалині, із якої був вигнаний сім демонів. Пішовши вона, повідомила тих, що були з Ним, які сумували та плакали» [1, Мк. 16:9-10].

Образ матері Ісуса діви Марії в християнському світі ґрунтується не тільки на відомостях про неї, які подаються в Євангеліях від апостолів, але й ухвалях церковних Соборів, апокрифах, народних легендах. І. Ломачинська звертає увагу на побудову специфічної дихотомії у працях середньовічних богословів: «Дихотомія непорочної Диви небесної і

безумовної гріховності жінки земної знаходить свою практичною реалізацію у християнській чернечій ідеології» [4, с. 83]. Цікаво, що возвеличення жінки, яка народила Бога, призводить до підкреслення гріховної суті інших жінок.

Діва Марія шанується у православ'ї та католицизмі, але в західній традиції її культ підкріплений ще й догматом про непорочне зачаття. В Україні образ Богородиці здобув нове трактування – берегині-захисниці, причому не тільки жінок, але й, наприклад, військових.

Відомо, що в ранньохристиянські часи жінки брали активну участь в житті християнської громади як організаторки зібрань, служительки, пророчиці, але поступово були витіснені з церковних посад чоловіками. Для обґрунтування недопущення жінок у церковну сферу здебільшого використовують слова апостола Павла з його Послання до Тимотея і Коринтян (1 Тим. 2, 11-15; Кор. 14, 33-40). Але цитуючи: «бо Бог не є Богом безладу, але миру. Як по всіх Церквах у святих, нехай у Церкві мовчать жінки ваші! Бо їм говорити не позволено, тільки коритись, як каже й Закон» [1, 1 Кор. 14:33-34], зазвичай ігнорують інші висловлювання Павла, в яких згадується залучення жінок до служіння в церкві. Британська релігієзнавиця Лінда Вудхед звертає увагу на патріархальний неймінг церковних служителів (отець, абат, папа), який унеможливає бачення жінок в цих ролях [9]. На сьогодні жінки допускаються до священицького служіння в деяких протестантських церквах (англіканській, лютеранській). У католицькій та православній церквах залишається відкритим питання щодо висвячення в дияконеси. Слід зазначити, що в українському просторі запит на залучення жінок до духовного служіння зараз невисокий.

Становище жінок у християнській родині зазвичай є підпорядкованим. Необхідність послуху чоловікам освячується аналогією про відносини між Христом і його Церквою: «Дружини, коріться своїм чоловікам, як Господеві, бо чоловік голова дружини, як і Христос Голова Церкви, Сам Спаситель тіла! І як кориться Церква Христові, так і дружини своїм чоловікам у всьому» [1, Еф. 5:22-24]. Відповідно чоловіки мають виявляти любов і піклування до дружин: «Чоловіки, любіть своїх дружин, як і Христос полюбив Церкву, і віддав за неї Себе» [1, Еф. 5:25]. У консервативних християнських колах нерівність у подружжі досі обґрунтовується наслідками першого гріха: люди були створені рівними, але втратили первісну гармонію, отже, повинні змиритися зі своєю новою гріховною природою, яка диктує ієрархічну будову родини.

Водночас існує думка, що прихід Ісуса знаменує відновлення гендерної рівності. Її прихильники апелюють до послання Павла до Галатів: «Бо ви всі, що в Христа охристілися,

у Христа зодягнулися! Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, бо всі ви один у Христі Ісусі!» [1, Гал. 3:27-28].

Католицька церква у цьому питанні балансує між категоріями рівності та відмінності статей: «Чоловік і жінка створені, тобто вони бажані Богом: у досконалій рівності як людські особи, з одного боку, а з іншого – у їхньому специфічному існуванні як чоловіка і жінки. “Існування як чоловік” й “існування як жінка” – це стан добрий і бажаний Богом: чоловік і жінка мають невтратну гідність, яка походить безпосередньо від Бога, їхнього Творця... Чоловік і жінка з однаковою гідністю створені на “образ Божий”» [5]. Також варто зауважити, що сучасний католицизм покладає однаково провини за гріхопадіння на обидві статі, а також прихильно ставиться до соціальної активності жінок. У Катехизмі католицької церкви переважно вживаються слова «людина, людська особистість, людство», тобто у тому, що стосується духовної праці і спасіння, статі не важлива.

Православна церква вважає пріоритетною метою для жінки реалізуватись як дружина і мати, а також виступає на захист традиційної сім'ї, головою якої є чоловік. Водночас сучасне православ'я в деяких питаннях демонструє відкритість до змін, спрямованих на те, щоб зробити храм Божий приязнішим для жінок. Так, Православна церква України не підтримує практику стигматизації жіночої фізіології, поширену досі. Майже кожна вітрянкa стикалася із пересторогами щодо відвідування церкви під час менструацій. Як стверджує духовенство ПЦУ, твердження, начебто жінка в ці дні є «нечистою», мали якийсь сенс у ті часи, коли не було необхідних засобів гігієни, але давно втратили актуальність. Отже, менструація не є перешкодою для участі в церковних таїнствах, зокрема і в хрещенні дитини [7].

Лояльно ставиться церква й до вбрання парафіянок, зауважуючи, що для Бога важливе ширше відкрите серце, а не покрита голова. Хустка не є ознакою побожності, а лише культурним маркером. Митрополит Єпіфаній декларує прихильність дому Божого до кожної жінки: «І чи будуть то жінки з покритою чи непокритою головою, одягнені в спідницю чи в штани, заміжні чи розведені, з дітьми чи без, в будь-який день календаря – храми Православної церкви України завжди відкриті для наших вірянok у їхніх духовних потребах» [цит. За 4]. Така лояльна політика, безумовно, реалізує орієнтованість церкви на сучасну жінку.

Перетин християнства з фемінізмом – доволі багатоаспектна проблема. Феміністичні рухи з моменту їх розвитку й поширення критикують християнство як патріархатну релігію, що стала інструментом пригнічення жінок. З іншого боку, церква сприймає фемінізм як загрозу моральним принципам і тра-

диційній родині. У центрі цих процесів сформувалася течія християнського фемінізму, за яким стоять жінки, які не готові поступитися ані своєю вірою, ані переконаннями щодо своїх прав. Водночас феміністична ідеологія поступово змінює суспільство – навіть ті його прошарки, які не вважають себе профеміністичними. Нечутливість церкви до таких змін може призвести до втрати активної і прогресивної частини пастви. Це приводить до необхідності діалогу й переосмислення деяких позицій.

Варто зазначити, що культурна комунікація може ускладнюватися тим, що використовуючи одні поняття, сторони вкладають у них нетотожний сенс. Зокрема це можна простежити на прикладі звинувачень фемінізму у «стиранні природних меж між статями», а отже, й порушенні встановленого Богом порядку. Фактично феміністичний підхід не заперечує біологічно й соціально зумовлених відмінностей між статями. Навпаки, теза «фемінізм – не про рівність, а про права жінок» сформульована з урахуванням того, що жінки можуть потребувати особливих прав відповідно до своєї природи. Але, рух справді, виступає проти тієї гендерної соціалізації, яка закріплює за жінками обмежені соціальні ролі чи регламентує їх особистісні якості й моделі поведінки (при цьому стереотипи щодо емоційної нестабільності жінок поєднуються з вимогами бути покірною, терпеливою, м'якою незалежно від обставин).

У розумінні ж людей, занурених у християнський релігійно-культурний контекст, вислів щодо «природи» статей і стосунків між ними розуміється дуже широко: зокрема охоплює моральні принципи й усталені соціальні конструкції, які вважаються богоугодними. Таким чином, замість з'ясування спільних духовних координат і усвідомлення суті розбіжностей відбувається неплідна конфронтація. Комунікація неможлива, коли одна зі сторін виступає з позиції носія духовної істини, принципово недоступної іншій. Але так само зверхність до сакрального досвіду може призводити до консервації релігійної спільноти.

Прогресивні віряни намагаються подолати уявлення про християнство як мізогінну релігію. Питання про те, як сучасній вітрянці реагувати на деякі суперечливі біблійні приписи щодо статусу жінок, здебільшого вирішується в площині контекстуальної герменевтики: при інтерпретації того чи іншого уривка рекомендується враховувати історично-культурний контекст, мету й прямого адресата повідомлення, закладеного в тексті. Наприклад, вимога щодо покривання голови була актуальною для суспільств, де головний убір був маркером порядної жінки на противагу тієї, яка веде розбещений спосіб життя. Також враховується те, як певний біблійний вірш співвідноситься з іншими текстами Святого Письма й відштовху-

ватися у трактуванні від загальної «картини». Досить часто одне твердження чи епізод урівноважується іншим. Але ці теоретичні підходи мають підкріплюватися волею конкретних церковних організацій залишити в минулому дискримінацію жінок.

Висновки

Християнство як релігія, сформована в епоху панування патріархату, успадкувала деякі мізогінні підходи до визначення статусу й ролі жінок. Водночас Новий Заповіт є джерелом і прогресивних тенденцій. Згідно з писанням, Ісус приймав до кола своїх послідовників жінок із різних соціальних груп, не відмовляв їм у зціленні й навчанні, викрив лицемірство чоловіків, які хотіли покарати жінку за перелюб тощо.

Феміністичний дискурс звертає увагу на те, що християнство використовувалося як сакральне-обумовлена ідеологія для утисків жінок, чим особливо відзначилися церковні інституції в середні віки. Гендерна нерівність найчастіше пояснюється концепціями походження людей та їх гріхопадіння. Деякі консервативні трактування потребують реінтерпретації з урахуванням принципу контекстуальності. Становище жінок у сучасному християнстві неоднотонне, і залежить від соціокультурних реалій та політики конкретної церкви.

Список використаних джерел

1. Біблія / [пер. Івана Огієнка]. (1995). Київ, 1995. 1230 с.
2. Василій Великий. (2007). Морально-аскетичні твори. Львів: Свічадо, 2007. 380 с.
3. Жіноча Біблія та Елізабет Кеді Стентон про Буття: «Коментарі до книги Буття» та права жінок. Режим доступу: <https://tinyurl.com/4nxfzrzww>
4. Ломачинська Ірина. (2017). Генеза гендерної ідеології епохи Середньовіччя. Вісник Львівського університету, 2017. С. 80-86.
5. Катехизм католицької церкви. Режим доступу: <https://live-christ.com/wp-content/uploads/2014/06/kkc-v1.2-2.pdf>
6. Петренко Л. О. (2013). Соціальні статуси учасників гендерних відносин у релігіях як фактор виникнення адитивної поведінки та насилля. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2013. С. 159-164.
7. Чи можна ходити в храм без хустки? Пояснює ПЦУ. Українська правда. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/15/253356/>
8. Kenneth Hagin's. The Woman Question / Kenneth Hagin's. – Режим доступу: https://irpcdn.multiscreensite.com/c21a6153/files/uploaded/The_Woman_Question.pdf
9. Linda Woodhead. (2004) Christianity: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2004.
10. The Woman's Bible. Free Inquiry magazine. Режим доступу: https://web.archive.org/web/20140715125526/http://www.secularhumanism.org/library/fi/Stanton_19_4.htm

References

1. Bibliia / [per. Ivana Ohiiienka]. (1995). [in Ukrainian].
2. Vasylii Velykyi. (2007). Moralno-asketychni tvory. Lviv: [in Ukrainian]
3. Zhinocha Bibliia ta Elizabet Kedi Stenton pro Buttia: «Komentari do knyhy Buttia» ta prava zhinok. [in Ukrainian]. Rezhym dostupu: <https://tinyurl.com/4nxfzrzww>
4. Lomachynska Iryna. (2017). Heneza hendernoi ideologii epokhy Serednovichchia. Visnyk Lvivskoho universytetu, [in Ukrainian].
5. Katekhyzm katolytskoi tserkvy.. [in Ukrainian] Rezhym dostupu: <https://live-christ.com/wp-content/uploads/2014/06/kkc-v1.2-2.pdf>
6. Petrenko L. O. (2013). Sotsialni statusy uchashnykh hendernykh vidnosyn u relihiakh yak faktor vynyknennia adytyvnoi povedinky ta nasyllia. [in Ukrainian].
7. Chy mozna khodyty v khram bez khustky? Poiasniuie PTsU. Ukrainska pravda. [in Ukrainian]. Rezhym dostupu: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/15/253356/>
8. Kenneth Hagin's. The Woman Question / Kenneth Hagin's. – Режим доступу: https://irpcdn.multiscreensite.com/c21a6153/files/uploaded/The_Woman_Question.pdf
9. Linda Woodhead. (2004) Christianity: A Very Short Introduction.
10. The Woman's Bible. Free Inquiry magazine. Режим доступу: https://web.archive.org/web/20140715125526/http://www.secularhumanism.org/library/fi/Stanton_19_4.htm

|||||

Наукове видання

«Гілея: науковий вісник»
В и п у с к 195-196 (№ 5-6)

СПІВЗАСНОВНИКИ:
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
«Видавництво «Гілея»

Шеф-редактор: *В. П. Андрущенко*
Головний редактор: *В. М. Вашкевич*

Видавництво: «Видавництво «Гілея»
04070, м. Київ, вул. Почайнинська, 62
Моб. тел. +38 (067) 509 33 99

Підписано до друку 28.06.2024 р.
Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Друк цифровий.
Друк. арк. Умов. друк. арк 10,34
Обл.-видавн. арк.
Наклад 100 пр. Зам. №

Віддруковано з оригіналів замовника.
Виготовлювач ТОВ «ТВОРИ».

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.

21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. Келецька, 51а.
Тел.: (0432) 603-000, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852.
e-mail: tvory2009@gmail.com
<http://www.tvoru.com.ua>

Ціна договірна

Scientific publication

Gilea: Scientific Bulletin

Volume 195-196 (№ 5-6)

CO-FOUNDERS:

**Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov
Gileya Publishing House**

Editor-in-Chief: *Andrushchenko V. P.*

Editor-in-Chief: *Vashkevich V. M.*

Publisher: Gileya Publishing House

04070, Kyiv, street Pochaynynska, 62

Mob. tel. +38 (067) 509 33 99

Printing:

Signed for printing 28.06.2024

Circulation 100

The price is negotiable